

УДК 378.098.016:613.71:001.895

Бріжата І. А.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА: ЗМІСТ І СТРУКТУРА

У статті висвітлено теоретичні аспекти проблеми підготовки фахівців фізичної культури і спорту. Доведено, що одним із сучасних засобів оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищих навчальних закладах є запровадження інноваційних педагогічних технологій. Визначено, що інноваційні педагогічні технології у підготовці майбутніх фахівців є ефективним засобом формування професійно-методичної компетентності, загальної інформаційної культури, знань та вмінь застосовувати ці технології у професійній діяльності.

Ключові слова: фахівець фізичної культури і спорту, фахова підготовка, інновація, інноваційні технології, педагогічні технології.

Постановка проблеми. Сучасні наукові дослідження з проблеми підготовки майбутнього фахівця фізичної культури [5; 8] вказують на те, що фізична культура нині розглядається як складова частина культури суспільства, оволодіння якою впливає на процес удосконалення тілесно-рухових якостей і навичок людей; сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного вдосконалення людини.

Нині активізуються пошуки шляхів удосконалення підготовки фахівців фізичної культури та спорту відповідно до вимог сучасності. Особливу увагу дослідники звертають на проблему застосування інноваційних педагогічних технологій у реалізації означеного процесу. Це створює нові можливості для підвищення якості навчання, активізації пізнавальної та професійної діяльності, удосконалення форм і засобів засвоєння навчальної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження спрямовуються на висвітлення таких актуальних проблем: інноваційні процеси у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю (Н. Ланова, С. Малахов, 2009; І. Степанова, 2014) та їх інформаційній діяльності (Ю. Драгнев, 2010; А. Окопний, 2010; І. Свістельник, 2014), інноваційні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти (І. Когут, В. Маринич, 2013), запровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки фахівців фізичної культури (А. Конох, О. Пritула, 2010; О. Сухобок, 2011; І. Гринченко, 2013; В. Стоянов, 2013; С. Гуменюк, 2015; Н. Денисенко, 2015), інновації у формуванні індивідуального стилю життя (В. Скляренко, 2012) та професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури (В. Шаверський, 2014) та ін.

Потреба удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах інноваційного розвитку регламентується Стратегією інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

Мета роботи – визначити особливості застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз Галузевих стандартів підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів фізичної культури дає можливість стверджувати, що кваліфікація названої категорії фахівців (викладач фізичного виховання, тренер з виду спорту, організатор фізичного виховання, вчитель фізичної культури, фітнес-інструктор та ін.) дає можливість займати відповідно до фаху посади, якими передбачено планування, організацію і викладання фізичного виховання, спортивного тренування, реабілітаційно-оздоровчої роботи у спортивних установах, дитячо-юнацьких спортивних школах, навчальних закладах та ін. Однак підготовка фахівців досі здійснюється за традиційними програмами, які були сформовані до євроінтеграційних планів освіти України.

Тому, у зв'язку з інтенсивною інформатизацією суспільного життя та підвищенням соціальних вимог до сучасного фахівця, у тому числі в галузі фізичної культури та спорту, виникає необхідність оптимізації навчально-виховного процесу, який би системно охоплював найважливіші фактори розвитку особистості, формування її найважливіших рис і якостей.

Проте, сучасна система підготовки майбутніх учителів фізичної культури має низку недоліків, а реальні результати навчання студентів не завжди відповідають новим вимогам. На думку науковців [1], причиною такого становища є наявність протиріч, що утворилися:

1) невідповідність традиційних цільових настанов на підготовку майбутніх учителів фізичної культури сучасним концепціям розвитку фізичної культури і системи фізичного виховання в системі вищої освіти;

2) превалювання окремих підходів у вирішенні проблеми підготовки педагогічних кадрів і об'єктивна необхідність комплексного впровадження нових освітніх технологій;

3) необхідність модернізації процесу професійної підготовки відповідно до сучасних тенденцій розвитку освітньої системи і відсутності механізму, технологій такого впровадження на практиці з урахуванням сучасних інформаційних, організаційних, науково-методичних досягнень.

Відтак одним із сучасних засобів оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищих навчальних закладах є запровадження інноваційних педагогічних технологій.

Сутність застосування інновацій науковці вбачають у реалізації нових ідей, змін, доведених до стадії практичного використання, а також розглядають їх як діяльність, завдяки якій відбувається стимулювання поступального розвитку інформаційної складової за рахунок змістового, структурно-організаційного оновлення й технологічної модернізації усіх процесів [6].

М. Зайцева та Т. Круцевич вважають, що основним принципом інновацій у сфері вищої освіти повинна стати її гуманітарна сутність, спрямованість на високий професійний, духовно-ціннісний і загальнокультурний розвиток особистості студента [5]. Під підготовкою майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної роботи розуміють складний інноваційний процес навчання, при якому важливо навчити слухача (студента) вибирати із одержаної інформації необхідну і причому в найкоротші терміни (за В. Горашуком).

Педагогічна технологія включає в себе технологію навчання та виховання, яка є засобом організації освітнього процесу та орієнтується на широкий спектр методів і засобів навчання, що застосовуються в навчальному процесі з студентами [4]. В свою чергу інноваційні технології навчання розглядаються не просто як форма організації навчально-виховної діяльності, а як процес розвитку професійних здібностей у студентів, що дає змогу перетворювати знання та вміння в частину професійної компетентності (за С. Гуменюк).

На нашу думку, інноваційну підготовку майбутніх фахівців фізичної культури необхідно розглядати як процес системно-педагогічного проектування засобів та методів загальної, спеціальної, фізичної та психофізіологічної особистісно-орієнтованої підготовки студентів до професійної діяльності. Вона повинна бути в навчальних програмах кожної дисципліни, яка спрямована на психолого-педагогічну, соціальну, фундаментальну та професійно-орієнтовану підготовку студентів у поєднанні з ціленаправленою підготовкою до фахової діяльності.

Як наголошує І. Свістельник, найповніше мета інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах реалізується через підвищення рівня:

- інформаційного забезпечення та інформаційної підтримки навчального й наукового процесів шляхом організаційних нововведень (установлення зовнішніх зв'язків із користувачем інформації, формування нової інформаційної політики, зміни у структурі інформаційної діяльності інформаційних служб, зміни у професійній діяльності персоналу інформаційних служб, підвищення креативності їхнього мислення);

- технологічних нововведень (розробка нових методик інформаційної роботи, інформаційних послуг, широке застосування сучасної техніки й технологій);

- якості нових інформаційних продуктів (розширення сервісних послуг і надання в користування власних інформаційних ресурсів у повнотекстовому форматі).

Слід звернути увагу, що в сучасній вищій школі впровадження інноваційних технологій у фахову підготовку майбутніх учителів фізичної культури здійснює викладач, тому він повинен відповідати певним вимогам, серед яких І. Грінченко [1] та О. Іванська [3] виділяють:

- спрямованість дій викладача на впровадження інноваційних технологій, створення організаційно-педагогічних умов, які активізують аудиторну й самостійну пізнавальну діяльність студента;

- спроможність формувати в студентів потреби в поглибленому вивченні дисциплін спортивно-педагогічного циклу, поєднання вмінь систематизувати знання, користуватися ними й передавати їх іншим.

До найбільш пріоритетних і перспективних напрямів та методів упровадження інноваційних педагогічних технологій, що позитивно впливають на формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, О. Сухобок [7] відносить: модульно-розвивальне навчання, інформаційно-комунікаційні технології та метод проектів. Ми погоджуємося з науковцем, що ці технології навчання відносяться до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, що забезпечують професійну і соціальну мобільність майбутнього фахівця, його конкурентоспроможність на ринку праці. За висновками дослідника зміст названих інноваційних педагогічних технологій полягає в тому, що:

- модульно-розвивального навчання включає застосування інтерактивних форм і методів роботи студентів під керівництвом викладача, індивідуалізацію навчання, цілеспрямовану роботу з самоосвіти в комп'ютерних класах, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності;

- основу сучасних інформаційних технологій навчання складають електронно-обчислювальна техніка, програмно-методичне забезпечення і розвинені комунікаційні засоби;

– використання проектної технології у підготовці майбутніх учителів фізичної культури акцентує увагу на процесі самостійного пізнання, самостійному досягненні поставленої мети; формує мотивацію навчання, поглиблює інтерес як проблеми навчання методичі спеціалізованих спортивно-педагогічних дисциплін, так і до власних можливостей щодо особистої участі у їх розв'язанні; формує навички орієнтації у сучасному інформаційному просторі [7].

І. Гринченко [1] та Л. Сущенко [8] наголошують на доцільності застосування у фаховій підготовці майбутніх вчителів фізичної культури таких інноваційних педагогічних технологій як інформаційні. Як відзначає Л. Сущенко, основними напрямками в цьому процесі повинні стати:

створення та використання програм контролю і самоконтролю знань з різних спортивно-педагогічних дисциплін;

- створення навчальних мультимедіа-систем;
- розробка та використання інформаційно-аналітичних баз даних;
- моделювання комп'ютерних змагань, тактичних дій і педагогічного процесу;
- використання інформаційних технологій для обслуговування змагань;
- використання інформаційних технологій у рекламній, видавничій і підприємницькій діяльності;
- використання інформаційних технологій в організації та проведенні наукових досліджень;
- використання автоматизованих методів спортивно-педагогічної діяльності;
- створення програм дистанційного навчання.

Водночас І. Гринченко [1] наголошує, що застосування у фаховій підготовці майбутніх вчителів фізичної культури інформаційних педагогічних технологій передбачає: усвідомлення майбутніми вчителями інформаційних технологій як важливого засобу успішної професійної діяльності, а не мети діяльності, формування інформаційного середовища, поетапність і структурна чіткість процесу навчання із врахуванням його специфіки (спортивна діяльність студентів, часті виїзди на змагання, значні фізичні навантаження), систематичне включення студентів в активну педагогічну діяльність із застосуванням інформаційних технологій; забезпечення спрямованості студентів на творчу самореалізацію, чому сприяє оцінка її результатів з врахуванням індивідуальних особливостей студентів.

На думку А. Коноха та О. Притули [4], педагогічні технології у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання повинні, передусім, спрямовуватися на розумове, фізичне, трудове, моральне, екологічне й економічне виховання. Науковці уточнюють, що доцільно застосовувати такі інноваційні педагогічні технології:

- проблемне навчання у поєднанні з ігровим та розвивальним навчанням, яке передбачає створення проблемних ситуацій з метою розвитку пізнавальної творчої діяльності та креативного мислення студентів, формують інтерес до знань;
- навчальний діалог метою формування в студентів навичок комунікативності, що створює засади соціального здоров'я та формування навичок спільних дій;
- ділові ігри, що сприяють формуванню як професійних, так і ділових навичок: уміння адаптуватись у групі, розуміти мотиви та інтереси інших учасників гри, самостійно приймати рішення, вдосконалювати вміння групової взаємодії;
- імітаційно-ігровий підхід, що дає змогу не тільки поглибити теоретичний матеріал, а й навчити студентів самостійно діяти, мислити, вести науковий диспут, здійснювати пошук оптимальних виходів із прогнозованих професійних ситуацій;
- методика кейсів і круглих столів;
- технологія дистанційного навчання, що базується на методології розвивальної освіти на відстані, коли викладач і студент розділені простором, здійснюють взаємодію.
- відеокасети, мобільний телефонний зв'язок і комп'ютерна мережа (Internet) через ноутбук, що може застосовуватися під час туристичних походів.

Таким чином, доцільне використання професійно зорієнтованих інноваційних педагогічних технологій в навчальному процесі є основою не лише для розвитку важливих професійних якостей майбутнього фахівця, але й сприяють розвитку творчості, активній співпраці і взаємодії викладача і студентів, що є важливою передумовою якісної професійної підготовки.

Таким чином, науковці наголошують, що інноваційні педагогічні технології у підготовці майбутніх фахівців є ефективним засобом формування професійно-методичної компетентності, загальної інформаційної культури, знань та вмінь застосовувати ці технології у професійній діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Структурними компонентами професійної підготовки майбутніх фахівців виступають навчально-пізнавальна, практична і самостійна практична діяльність. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту засобами інноваційних педагогічних технологій базується, передусім, на особистісно орієнтованому підході до навчання. Результатом такої підготовки є готовність майбутнього фахівця застосовувати інноваційні технології в галузі фізичної культури та спорту.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень вбачаємо у визначенні сучасних тенденцій підготовки фахівців фізичної культури та спорту до інноваційної діяльності.

Використані джерела

1. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури / І. Б. Гринченко // Вісник Житомирського державного університету. Серія: педагогічні науки. – 2012. – Вип. 64. – С. 103–107.
2. Гуменюк С. Актуальність використання засобів інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури / С. Гуменюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2015. – № 2. – С. 5–9.
3. Іванська О. В. Формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами педагогічних технологій [Електронний ресурс] / О. В. Іванська, А. В. Сидорук, Т. С. Яковенко. – Режим доступу : <http://nauka.uagat.com/wp-content/uploads.pdf>
4. Конох А. Використання сучасних інноваційних технологій в процесі фізичного виховання студентів на основі поглибленого курсу професійно-прикладної фізичної підготовки / А. Конох, О. Притула // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 10. – С. 49–51.
5. Круцевич Т. Інноваційні процеси у сфері підготовки кадрів з фізичної культури. / Т. Круцевич, М. Зайцева // Теорія і методика фізичного виховання. – 2005. – № 4. – С. 41–45.
6. Свістельник І. Інноваційні процеси в інформаційній діяльності ВНЗ фізкультурного профілю / І. Свістельник // Молода спортивна наука України. – 2014. – Т. 4. – С. 132–135.
7. Сухобок О. Ю. Засоби інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів фізичної культури / О. Ю. Сухобок // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 12. – С. 109–112.
8. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: інформаційний аспект / Л. П. Сущенко // Наукові праці: зб. наук. пр. Серія: педагогіка. – 2000. – Т. 7. – С. 100–103.

Brizhata I. A.

TRAINING OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS SPECIALISTS AS A PEDAGOGICAL SYSTEM: THE CONTENT AND STRUCTURE

The article deals with theoretical aspects of the problem of preparation of physical culture and sports specialists. It is proved that one of the modern means of future specialists' of physical culture professional preparation process optimization in higher educational institutions is the introduction of innovative pedagogical technologies. It is determined that innovative pedagogical technologies in training of future specialists is an effective means of formation of professional-methodical competence, general information of culture, knowledge and skills to apply these technologies in their professional activities.

The essence of innovation scientists see in the implementation of new ideas, changes brought to the stage of practical use, and consider them as an activity which occurs due to the stimulation of progressive development of the information component at the expense of substantive, structural and organizational renewal and technological modernization of all processes.

Innovative training technologies are viewed not just as a form of organization of educational activity, but as a process of students' professional abilities development, allowing you to turn knowledge and skill into a part of professional competence.

Appropriate use of professionally oriented innovative pedagogical technologies in educational process is the basis not only for the development of important professional qualities of future specialist, but also contribute to the development of creativity, active cooperation and interaction between the teacher and students, which is an important prerequisite for quality training.

Scientists emphasize that the innovative pedagogical technologies in training of future specialists is an effective means of professional-methodical competence formation, general information of culture, knowledge and skills to apply these technologies in their professional activities.

Key words: *specialist of physical culture and sports, professional training, innovation, innovative technology, educational technology.*

Стаття надійшла до редакції 03.04.2016 р.